

HRÁDEK U NECHANIC A 150. VÝROČÍ BITVY U SADOVÉ V ROCE 1866

V letošním roce si připomínáme 150. výročí bitvy u Sadové, která byla nejtragičtější v celé prusko-rakouské válce roku 1866. Válečné události zasáhly celý náš region a nevyhnuly se ani zdejšímu zámku. V roce 1877 zpracoval František Josef Beneš pro tehdejšího majitele zdejšího panství Františka Arnošta hraběte Harracha Kroniku zámku Hrádek u Nechanic, ve které tvoří samostatnou kapitolu i Vzpomínky na rok 1866. Z těchto vzpomínek Vám citujeme několik úryvků:

„Když do nezaštitěných Čech vpadla pruská vojska a téměř bez povšimnutí postupovala, pak po krvavých bojích u Náchoda, Nového Města nad Metují a Skalice, Trutnova, Mnichova Hradiště, Podola a Jičína táhla směrem k Hořicím, kde byl královský pruský hlavní stan, pak k Sadové, můžeme si sotva udělat obraz tehdejšího znepokojení a strachu, který zachvátil mysl lidu země, zejména v tomto kraji... Bylo to jako brzy se pozvedli všichni obyvatelé celého kraje a hnali jeden druhého z místa na místo do dálav. I v celém zámku byly největší cennosti zabaleny do beden a již 26. června odeslány do Aschachu v Horních Rakousích... A nyní si připomeňme děje, které se týkají bitvy u Sadové samé a zámku Hrádek zvláště. Zprávy se opírají o usilovně sesbírané ústní podání, zčásti rovněž o velice neúplné a nedokonalé záznamy kastelána Ignáce Haubera v jeho kalendáři... Ve tři hodiny odpoledne sem přibýly tři prapory Sasů s jezdectvem a usadily se mezi zámkem a vsí. Zámecká věž tu posloužila jako výstražné stanoviště, které sestávalo ze šesti mužů a důstojníka. V zámku bydlel velitel praporu saského královského vojska, který zasílal hlášení do hlavního stanu korunního prince Alberta Saského do blízkých Nechanic. Jmenoval se major von Schweinitz. Tento muž upozoroval z věže zámku dalekohledem, že se blíží pruské předsunuté hlídky, považované omylem za rakouské jednotky u Konecchlumí, což hned po zjištění ohlásil do hlavního stanu, přemístěného mezitím do Přímu. Následkem toho se dne 2. července odebral do Hrádku saský korunní princ, kde pak přihlížel z věže se šesti důstojníky vstupu Prusů do Hořic. Prohlédl si zámek, v hale u Pappenheimova stolu posvačil a vrátil se do hlavního stanu do Přímu. Kastelánovi Hauberovi předal dvacetifrank se slovy: „Zítra budeme mít všeho nadbytek. Sbohem.“ Obyvatelé Hrádku vymizeli až na dva, totiž starého hlídače brány Holubce a uklízeče pokojů Stříbrného. Všechno uteklo do Dobřenic, kde prchajícím nepřítel odňal koňské spřežení a jezdeckého koně... 3. července bylo úterý. Ráno bylo polojasno a z věže Hrádku bylo možno dobře přehlédnout konfiguraci veškerého vojska...“

A nyní následuje podrobný popis válečného běsnění, jehož výsledek všichni známe.

„Bitva u Sadové stmelila veškerou pruskou vojenskou sílu a rakouská armáda byla v 16 hodina zcela poražena a v 16.30 započal generální ústup směrem k Hradci Králové a Pardubicím. Taktická soudržnost naší armády se zcela zhroutila a Prusové ji pronásledovali až do setmění. Do rukou Prusů padla 174 děla, asi 18 000 zajatců a jedenáct bojových zástav. Rakušané počítají své celkové ztráty na 40 000 mužů, zatímco pruské ztráty prý nepřesahují počet 15 000... Největší škoda postihla Jeho Jasnost urozeného majitele. Hospodářské a výrobní budovy byly zcela poškozené, dobytek, až na několik švýcarek, které byly ukryty ve zvikovském lese, byl zčásti odehnán, zčásti poražen. Koně si nepřítel vzal s sebou, taktéž obilí na sýpkách a krmivo na půdách vydrancoval. Zásoba piva v pivovaru byla do poslední kapky vypita a tehdy bujné polní plodiny, luka, zahrady a ovocné aleje většinou poničeny. Celková škody, již utrpěla doména Sadová, byla odhadnuta na 350 000 zlatých rakouské měny a za ni poskytnuta erárem náhrada 5000 zlatých... Po dni, kdy proběhla bitva, dostal zámek Hrádek

45 raněných, kteří byli umístěni ve stáji. Bez pomoci a bez potravy zde leželi bědující a nařikající, rozdělení po oněch velkých prostorách... Příštího jitra se dostavili Prusové, a to Pomořané – byli to vojáci vrátivší se z boje: unaveni pochody, hladoví, avšak vítězni, vstoupili do ušlechtilých prostor zámku, ne právě příliš civilizovaně. Tito vetřelci pohrozili strážci brány Holubcovi zastřelením, pakliže odmítne udat prostory, kde byly ukryty potraviny a věci vůbec, bloudili v divokém chvatu po všech místnostech Hrádku, klejíce a hřmotíce dožadovali se věcí, jichž tu nebylo. Také se dali do prohlídky podzemních prostor. Sekerami a krumpáči proklepávali zdivo, až konečně našli dutě znějící místo, které této pruské soldatesce patrně někdo vyzradil. Násilně otevřeli sklepní prostor, kam byly uloženy na příkaz Jeho Jasnosti pana Johanna hraběte z Harrachu věci všeho druhu – obrazy, postele aj. vrhali se po všem, nenalezli však ničeho, co by jim bylo k užitku, avšak řádění pokračovalo. Pak se vydali do pokojů: truhlice, skříně, zásuvky a psací stoly byly vypáčeny a velmi cenný nábytek a tapety poničeny... Jako lazaretu bylo používáno stáje, vozové remízy, jízďárny, ba dokonce divadla. V samotném zámku se usídlili zranění důstojníci, zranění a obsluhující i mužstvo, pomocný personál lazaretu, vojenští lékaři, velitelé lazaretu, 12 jeptišek kapucínek z Koblenze, 16 sester z nemocnice johanitů z Lasally i s představenou, dvě bartolomějky z Vratislavi, dva kněží kapucíni, dva bratři laikové a konečně dva protestantští duchovní... Později sem z lazaretů v Nechanicích, Jičíně a Bydžově přibyli zranění Sasové a byli umístěni v divadle, jakmile byl možný jejich převoz, byli převezeni do Drážďan. Pruští rytíři řádu johanitů hrabě von Salms a pan von Zastrow měli v lazaretu vrchní dohled nad pruskými, dvorní rada dr. Brauner nad saskými, konečně pak dr. Škoda a dr. Dumreicher nad rakouskými zraněnými a nemocnými... Budiž na tomto místě poznamenáno, že proviantní služby vcelku obstarával kastelán Hauber a že vzniklé náklady vyrovnával za zraněné z vojska saského Německosaský mezinárodní spolek. Za rakouské zraněné platil vojenský erár následovně: za důstojníka 85 zlatých, za muže 65 zlatých za stravu a praní na 1 den. Vařilo se ve velké kuchyni... Od 3. července do 6. listopadu, tedy 124 dní, choval zámek Hrádek ve svých útrobách 985 zraněných a 41 důstojníků. Z toho počtu zemřelo 122 mužů a 16 důstojníků... Prusové také přivázali dva těchlovické usedlíky na zámeckém nádvoří ke dvěma borovicím, jelikož tito byli považováni za zvědy. Večer pak byli zavřeni do sklepa. Brzy však vyšla najevo jejich nevina. Ve sklepení seděl zedník Petráček z Hrádku, který upadl v podezření, že odcizil královskou pruskou tlačenkou a slamník. Uprchl ze sklepení oknem. Sklep sloužil rovněž jako karcery pro opilce a podnapilé, kteří zde vystřízlivěli po dvanácti hodinách o vodě a chlebu... Delší dobu na zdejším zámku a v jeho okolí pobýval mladý, vzdělaný, avšak na výsost avanturisticky založený člověk, kterého ve vojenských kruzích obecně zvali „Postrachem mrtvol“. Byl to pan von Engeln, syn jistého saského generála. Snažil se vyhrabávat polorozpadlé mrtvoly z hrobů na bojištích a rozesílat je pozůstalým rodinným příslušníkům nebo mrtvé na požádání pohřbívat v oddělených hrobech. Obstarával také pomníky apod., kteréžto zaměstnání mu vyneslo tuto přezdívku. Své úsilí si coby dobrodruh potřebný peněz dával dobře zaplatit.“